

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

13 Temmuz 1930'da Zilan Katliamı olarak tarihe geçen, on binlerce Kürdün katledildiği Van Erciş ilçesi sınırlarında yer alan Zilan Deresi'nde günümüzde bir bellek ve hafıza yıkımı aracına dönüştürülen HES, mermer ocağı ve altın madeni projeleri ile verilecek olan tarihi, kültürel ve ekolojik tahribatların incelenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci İç Tüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılması için gereğini arz ve teklif ederim.

Dr. Heval BOZDAĞ

Ağrı Milletvekili

GEREKÇE ÖZETİ

13 Temmuz 1930'da Zilan Katliamı olarak tarihe geçen, on binlerce Kürdün katledildiği Van Erciş ilçesi sınırlarında yer alan Zilan Vadisi'nde günümüzde bir bellek ve hafıza yıkımı aracına dönüştürülen HES, mermer ocağı ve altın madeni projeleri devam etmektedir. Zilan Vadisi üzerinde aynı zamanda katliamın izlerinin silinmesine ve ekolojik tahribatlara neden olacak bu projelere ağırlık verilmektedir.

Zilan Vadisi bitki örtüsü çeşitliliği ve hayvan popülasyonu gibi doğal değerinin yanında, aynı zamanda on binlerce insanın katledildiği bir anıtsal değer niteliğindedir. Bu bölgenin özellikle korunması gerekirken HES, mermer ocağı ve altın madeni gibi projelerin uygulanması ekolojik yıkımın yanında aynı zamanda her yönüyle bir hafıza silimi ve bellek yıkımı çalışmasıdır. Bu sebeplerle Zilan Vadisi'nde HES'ler, açılmak istenen maden ve mermer ocağı işletmeleri ile verilecek olan tarihi, kültürel ve ekolojik tahribatların incelenmesi ve bu tahribatların neden olduğu/olacağı sosyal ve toplumsal sonuçların ortaya çıkarılması ve gerekli tedbirlerin alınması amacıyla bir Meclis araştırması açılması gereklidir.

GEREKÇE

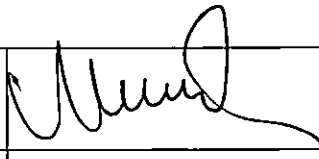
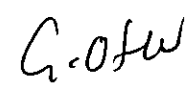
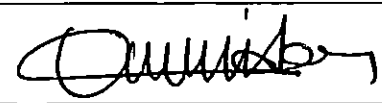
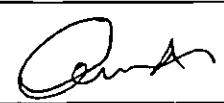
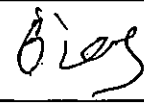
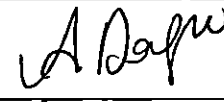
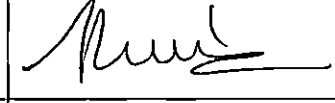
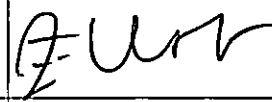
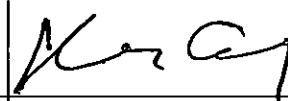
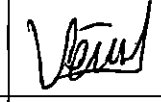
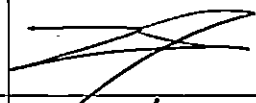
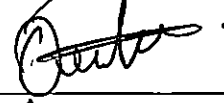
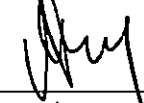
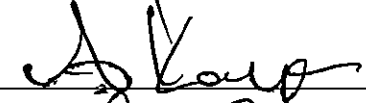
13 Temmuz 1930'da Zilan Katliamı olarak tarihe geçen, on binlerce Kürdün katledildiği Van Erciş ilçesi sınırlarında yer alan Zilan Deresi'nde günümüzde bir bellek ve hafıza yıkımı aracına dönüştürülen HES, mermer ocağı ve altın madeni projeleri devam etmektedir. Zilan Vadisi üzerinde aynı zamanda katliamın izlerinin silinmesine ve ekolojik tahribatlara neden olacak bu projelere ağırlık verilmektedir. Van Valiliği Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü tarafından 30.03.2012 tarih ve 1318 sayılı yazısı ile 30.03.2012 tarih ve 14 No'lu "ÇED gerekli değildir" kararıyla, 2014 yılında inşaatı başlatılan Zilan HES projesi, geçim kaynaklarının tarım ve hayvancılık olduğunu, HES'in yapılması durumunda bölgede oluşacak ekolojik tahribat nedeniyle geçimlerini sağlayamayacak duruma geleceklerini ve bu nedenle göç edeceklerini belirten bölge sakinleri ve çeşitli sivil toplum örgütlerinin itirazı üzerine yargıya taşınmış ve durdurulmuştur. Durdurma kararının ardından HES'in yapılacağı arazilere yönelik Bakanlar Kurulu kararı ile acil kamulaştırma kararı çıkarılarak yeni bir süreç başlatılmıştır. 2022 yılında ise, Danıştay tarafından bozularak tekrar yerel mahkemeye gönderilen Zilan Regülatörü ve HES projesinin iptali ile ilgili davada karar çıkmış, Van 1. İdare Mahkemesi, verdiği kararda "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir" kararının uygun olmadığına hükmetmiştir. Kararda, projenin çevreye olabilecek olumsuz yöndeki etkilerinin önlenmesi ya da zararının çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için gerekli önlemlerin alınmadığı sonucuna varıldığı belirtilmiştir.

Söz konusu kararda, *"Bu veriler ve değerlendirmeler esas alınmak suretiyle tesis edilen dava konusu 'Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir' kararının uygun olmadığı, projenin çevresel etkilerinin ilgili uzmanlık alanları cihetiyle daha detaylı incelenmesi ve ÇED raporunun alınması gerektiği açıkça ortaya konulmuştur. Dava dosyasında mevcut bilgi ve belgeler ile bilirkişi raporlarının birlikte değerlendirilmesinden; her ne kadar, anılan raporlarda yer alan inşaat, ziraat ve jeoloji uzmanlarınca, dava konusu işlemin ilgili uzmanlık alanları itibarıyla uygun olduğu yönünde görüş ve kanaat belirtilmiş ise de, özellikle ekolojik canlılığın devamı için gerekli olan can suyu miktarının dere yatağına ne kadar bırakılacağına proje tanıtım dosyasında belirtilmemiş olması, yine alanda bulunan su ürünlerinin ve flora-faunanın endemik çeşitliliği bakımından proje tanıtım dosyasının yeterli kapsamda olmadığı görülmektedir"* ifadeleri yer almıştır.

Projenin iptali davasını açan aktivist Şahabettin Demir'e göre ise: *"HES'in kurulmak istendiği alan 1930'lu yıllarda 15 bine yakın insanın öldürüldüğü yer. Zilan'ın Kürt hafızasında ayrı bir yeri var. Binlerce insanın hayatını kaybettiği bir yer. Kepçe ve dozerler çalıştığında insanların kemikleri çıkıyordu çünkü toplu mezarlar üzerine yapılan bir HES'ti. Katliamın yapıldığı yere HES yapıldı. Bu da çok politik bir saldırı aslında. Çünkü Zilan Deresi kan ağlamıştı. Bu durum canımızı çok yaktı. Kapitalizmin doğamıza, tarihimize bu şekilde göz dikmesi bir tepkiye neden oldu. Köylerdeki birçok insan göçe zorlandı. Oradaki bitki ve hayvan çeşitliliği tehdit edildi. Tamamıyla faaliyete devam etse sulama barajları yok olacak, tarım arazileri zarar görecek. Balıklar hâlâ ölüyor. Meralar da öyle. Zararları çok olacak. Sadece burada yaşayan su samuru ve bryıklı balığının nesli tehdit altında. ÇED gereklidir yönündeki rapor olumlu ancak biz hâlâ endişeliyiz. Talebimiz şirketin kapanıp gitmesi. Tehlike devam ediyor"*

Zilan vadisi sadece HES'ler ile değil açılmak istenen maden ve mermer ocağı işletmeleri projeleri ile de tehdit altındadır. Van Çevre, Tarihi Eserleri Koruma Araştırma ve Geliştirme Derneği (VAN ÇEVDER) Başkanı Ali Kalçık'ın aktarımlarına göre vadiye 4 bin 300 bitki ile sayısız endemik tür bulunmaktadır. Vadiye, herhangi bir çalışma yapılmadan Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) raporları ile mermer ve termik santrallerinin kurulduğuna dikkat çeken Kalçık; *"Zilan'daki doğa tahribatının önüne geçilmezse bunun sonu sucul yaşamın bitişi ve endemik bitkilerin yok oluşuna varacaktır"* diyerek durumun önemini belirtmektedir. Kalçık, Van Gölü'nü besleyen en büyük nehir olan Zilan'ın, son yıllarda yapılan baraj ve HES inşaatları ile büyük çapta bir yıkıma uğratıldığını da belirtmekte, son yıllarda altın madeni açmak üzere sondaj çalışmaları başlatılan vadiye mermer ocağı açılarak, vadinin ekosisteminin geri dönülmez bir şekilde yıkıma uğratıldığının, geçmişte silahlarla katliam yapılan vadiye bugün ise ekolojik yıkımlarla tahribatlar yapıldığının altını çizmektedir.

Zilan Deresi bitki örtüsü çeşitliliği ve hayvan popülasyonu gibi doğal değerinin yanında, aynı zamanda on binlerce insanın katledildiği bir anıtsal değer niteliğindedir. Bu bölgenin özellikle korunması gerekirken HES, mermer ocağı ve altın madeni gibi projelerin uygulanması ekolojik yıkımın yanında aynı zamanda her yönüyle bir hafıza silimi ve bellek yıkımı çalışmasıdır. Bu sebeplerle Zilan Vadisi'nde HES'ler, açılmak istenen maden ve mermer ocağı işletmeleri ile verilecek olan tarihi, kültürel ve ekolojik tahribatların incelenmesi ve bu tahribatların neden olduğu/olacağı sosyal ve toplumsal sonuçların ortaya çıkarılması ve gerekli tedbirlerin alınması amacıyla bir Meclis araştırması açılması gereklidir.

1	MERAL DANIŞ BEŞTAŞ	ERZURUM	
2	ÇİÇEK OTLU	İSTANBUL	
3	MAHMUT DİNDAR	VAN	
4	NEJLA DEMİR	AĞRI	
5	HALİDE TÜRKOĞLU	DİYARBAKIR	
6	ÖMER FARUK GERGERLİOĞLU	KOCAELİ	
7	ÖZGÜL SAKİ	İSTANBUL	
8	AYŞEGÜL DOĞAN	ŞIRNAK	
9	MEHMET RÜŞTÜ TIRYAKI	BATMAN	
10	ZÜLKÜF UÇAR	VAN	
11	KAMURAN TANHAN	MARDİN	
12	HÜSEYİN OLAN	BİTLİS	
13	SEVİLAY ÇELENK ÖZEN	DİYARBAKIR	
14	YILMAZ HUN	IĞDIR	
15	ÖZNUR BARTİN	HAKKARİ	
16	SABAHAT ERDOĞAN SARITAŞ	SİİRT	
17	ALİ BOZAN	MERSİN	
18	ADALET KAYA	DİYARBAKIR	
19	ÖMER ÖCALAN	ŞANLIURFA	